

INLEIDING

Het staat me nog zo voor de geest. Het leek wel Frankrijk. Het was een midzomer dag, ergens in de begin jaren tachtig van de vorige eeuw, terwijl we de N3 vervolgden met onze fiets richting Battice. We kwamen langs een kolenzandsteen huisje waar twee figuren zichtbaar waren. Het was een jongen en zat op een bankje en speelde gitaar voor het meisje; een country&western gitaar. Hij bracht een ballade aan het meisje. Het was een langdeelhuis met een aangrenzende hoogstamboomgaard. Het was het buitenhuis van de familie van het meisje.

De zon scheen genadeloos. Ik maakte een innerlijke foto, een snapshot, die ik tot op de dag van vandaag kan reproduceren. Ik vond dat de jongen en het meisje in het paradijs zaten. Mooi op de hoogte van Henri Chapelle met op de achtergrond Welkenraedt. Lekker in de schaduw van een of andere fruitboom. Ik wilde ook gitaar kunnen spelen. Iets dat ik niet veel later geleerd heb. Het was een idylle. Eén grote wereld gecomprimeerd tot één enkel plaatje. De wereld van het Land van Herve, dat hier ophield en overging in de Platdietse streek. Daar waar ik werkelijk geworteld was. Het was voor mij het summum. Iets om na te streven. Maar het was

maar een flits, we waren er zo voorbij. Alleen de herinnering bleef en de vraag hoe het met de jongen en het meisje was vergaan? Dit is hun verhaal:

Hendrik-Kapelle (Frans: *Henri-Chapelle*, Duits: *Heinrichskapelle*, Waals: *Hinri-Tchapele*, Platdiets: *Kapäl*) is een dorp en deelgemeente van Welkenraedt in de Belgische provincie Luik. De plaats behoort tot de zogenaamd Platdietse streek. Landschappelijk en geografisch behoort Hendrik-Kapelle tot het Plateau van Herve/Land van Herve. Even ten westen van de bebouwde kom, ter hoogte van de watertoren, bevindt zich het hoogste punt van Hendrik-Kapelle en van het Plateau van Herve. Hier staat men op 354 meter boven TAW en heeft men een schitterend uitzicht over de Ardennen in het zuiden, het dal van de Berwijn en over het Maasbekken in het noordwesten, over het Limburgs Heuvelland in het noorden, over het Drielandenpunt in het noordoosten en over de Eifel in het zuidoosten. Bij Hendrik-Kapelle ontspringt de Gulp.

De naam komt al in 1172 voor als *Heinrici Capella* en in 1477 als *Heynrichs Cappellen*. De plaats behoort tot het oorspronkelijk gebied van het hertogdom Limburg. Het behoorde tot de

Limburgse hoogbank Baelen. In 1263 verheft hertog Walram de plaats tot vrijheid met bepaalde privileges. Net als de rest van het hertogdom werd Hendrik-Kapelle bij de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden door de Franse Republiek in 1795 opgenomen in het toen gevormde Ourthedepartement.

1.

Toon Hermanshuis. In de Paardestraat 31 ligt tegenover de opgang naar de Dominicanenwal het Toon Hermans Huis. Nadat het lange tijd als kantoorpand dienst deed, is het in 1998 geopend als inloophuis voor kankerpatiënten. Het is genoemd naar de oud-Sittardenaar Toon Hermans. Het pand is gebouwd door mr. Louis J.M. Basquin in 1863. Hij was advocaat en werd benoemd tot griffier aan de rechtbank. In mei 1896 kwam hij in Sittard wonen met zijn vrouw en dochter. In januari 1904 is het gezin vertrokken naar Den Haag. Het huis straalt de voornaamheid van de vroegere bewoners uit.

Het voorname huis ligt vlakbij de stadswal. In 2001 is hier een fraaie nieuwe tuin (roseraie/jardin des roses/rosarium) aangelegd die aansluit bij de groene stadsgordel welke ontstond op de plaats waar destijds de dubbele stadsgracht de

omwalling omgaf. Het is een fraaie rozentuin geworden, een stilteplek vlak bij het drukke winkelgebied.

We staken de Paardestraat over en kwamen via het Kerkepaadje en het Lank Getske aan bij het rosarium. Een oase van stilte, een oase van rust. 'Fijn plekje', zei een bezoeker die schijnbaar hier nog niet vaak was geweest. We liepen door het hoge toegangshek door en passeerden de bronzen beeldengroep met de titel 'de Poortwachters' (Wim Rijvers, 1995). Voorstellend een groep mensen (ridders?) met grote vierkante schilden. Vroeger stond dit kunstwerk aan het begin van de Dominicanenwal. Na het Huys op 't Fort achter ons gelaten te hebben met z'n witte balkons en terrassen begaven wij ons dieper in het rosarium. Op deze plek stond de Broekpoort en het neoclassicistische huis op de hoek van de Paardestraat en de Dominicanenwal heet 't Huys op 't Fort' omdat hier de in 1920 verwijderde restanten lagen van het zogenaamde 'Fort Picard': het bestond uit een van mergel gebouwde en overwelfde ruimte parallel aan de Paardestraat en een lager gelegen gedeelte uit baksteen haaks daarop. Het huis is voorzien van donkergroene Louvre-luikjes en een leien dak. Het werd in 1924 voltooid.

Het eerste wat opviel was de grote berceau of loofgang. Met in het midden een cirkel van hekwerk en een zogenaamde altaarsteen. De beplanting volgde hetzelfde patroon, buxusheggen, lavendelstruiken en daarna rozen. Met, in deze tijd van het jaar, oranje, rode, verdorde of diep paarse rozenbottels. De banken die er stonden waren geëxponeerd op het zuiden. Aan de overkant stond een grote muur met steunberen die de wal scheidde van het rosarium. Wat opvalt is de grote waterspuwer in de vorm van een leeuwenkop. Links was er een grote meidoornheg en stonden er verdwaalde groepen van taxus-struiken. De borders bestonden uit rietplanten. Het was een tafereeltje op zichzelf. Een vluchtweg voor de oververmoeide stadsganger. Een baken van rust en veiligheid. Kortom een plaats om terug te keren. Als je even tijd over had.

2.

Hij ging naar zijn huis in de Putstraat gevestigd in het pand Putstraat 22, jaartalsteen: 1780, wit geverfd met grijze hardstenen omlijstingen van deuren en ramen. Een voorgevel met horizontale en verticale reliefbanden. De oorspronkelijke vensterkruisen, resp. middenstijlen waren verdwenen. Al wat er over was waren raamhekjes

en een eikenhouten deur. Ernaast lag het voormalige Sirkeltheater: theater-café-filmhuis. Hij pakte zijn boeken en liep de Putstraat af die nog ondergedompeld was in rust. Hier ademde nog de sfeer van vroeger. In de 16e eeuw waren er in de stad vijf openbare putten: aan de Steenweg, de Limbrichterstraat, de Markt, de Paardestraat en de Putstraat. Deze laatste straat had een put bekend om zijn opvallende diepte, die in de volksmond de 'Spegelput' (Spiegelput) heette, waaraan de straat ook haar naam ontleent. Vroeger werd dit Putplein genoemd. Op het kruispunt, waar ooit de middeleeuwse put stond, gaan we de straat in. Deze straat was de hoofdverbindingsweg vanuit het zuidoosten naar het centrum. Deze straat heeft vrij veel huizen uit de 17^e en 18^e eeuw behouden, hetgeen o.a. te zien is aan de hardstenen raamomlijstingen. In de 19^e eeuw zijn er veel met pleisterwerk versierd. Het was in de middeleeuwen de straat van de welgestelden. Het eerste stenen woonhuis, dat in de archiefstukken wordt genoemd, stond in deze straat.

In Sittard is er in 1344 voor het eerst sprake van een met grint verharde Putstraat (platea Putea) en in 1439 wordt deze de 'Steenweg' genoemd. Tot zover de historie, mompelde Reinoud.

3.

In Kelmis (fr: La Calamine) in de Belgische provincie Luik komt een welbepaalde ondersoort viooltje voor - *Viola lutea* subsp. *calaminaria* (zinkviooltje), dat zich aangepast heeft aan een overmaat aan zink, afkomstig van een oude storthoop (terril) van een vroeger mijnbouwbedrijf. Het opvallende gele viooltje komt ook voor langs de Geul, bij Epen, waar het tegenwoordig (2003) nog maar net de Nederlandse grens bereikt. De zink in het gebied langs de Geul is afkomstig van de zinkmijnen die tussen 1860 en het begin van de 20e eeuw in België geëxploiteerd werden. Op het oude mijnterrein liggen nog steeds zinkhoudende slakken. De zink wordt deels getransporteerd als wegwaaiend stof, zodat de omgeving rijp werd voor zinkverdragende en zinkminnende soorten, deels door het riviertje de Hohn, dat gedurende zijn loop ook zinkhoudende lagen aangesneden heeft, en dat in de Geul uitmondt. In de omgeving van de Belgische plaatsen Plombières en Kelmis werd vanaf waarschijnlijk de 13de eeuw tot in het midden van de 20ste eeuw lood- en zinkerts gewonnen en verwerkt. In verschillende geschriften uit de veertiende en vijftiende eeuw, komen wij de volgende verwijzingen tegen o.a. *Bladersbergh, Blaesbergh, Bredersberg, Braesberg,*

Bleyberg. Mijnbouw in het Moresnet-gebied begon op een commerciële schaal in de 15de eeuw. De hoogtijdagen van de mijnbouw lagen in de periode 1820-1880. Door de lozing van proceswater en de opslag van mijnafval op de oevers van de Geul werden grote hoeveelheden zwarte metalen in het riviersysteem gebracht.

Deze zinkflora is een relict uit de laatste IJstijd, die overbleef omdat geen andere soorten, en zeker geen bomen, op de metaalhoudende bodem konden overleven. Aan de rand van het landijs was een toendra-achtige vegetatie te vinden. Na de IJstijden werden alle normale bodems weer met bos begroeit, maar op de zinkbodems kon de vegetatie uit de IJstijd zich handhaven. Als ze zich niet op deze speciale plekken konden handhaven, dan volgden de meeste soorten de gletsjers in noordelijke richting of in de richting van de Alpen. Geen wonder dus dat men vele verwanten van de zinkflora in de Alpengebieden kan aantreffen.

De verspreiding van de zinkflora is het gebied rondom Aken. Er gaat een wijde boog van oost naar zuid om Aken, tot aan het Indedal bij Eschweiler. Hier groeit de plantengemeenschap van de zinkflora, het *Violetum Calaminariae*, op puinhellingen en stortvelden van vroegere zink- en loodmijnen die verspreid liggen in het gebied met

kolen- en midden- Devoonkalk. De groeiplaatsen zetten zich daarna westwaarts voort langs Hergenrath, la Calamine, Moresnet, Bleyberg, en verder naar het Zuid- Westen tot aan het Vesdredal bij Pepinster en Theux. Verder is er nog een groeiplaats in Oost-Westfalen waar een blauwkleurige variëteit groeit. Maar dat is dan ook het hele verspreidingsgebied.

De bekendste vertegenwoordiger van de zinkflora is het Zinkviooltje (*Viola calaminaria*), een verwant van het Gele viooltje uit de Vogezen en het Sudetenviooltje. Het komt uitsluitend in de zinkgraslanden van het Akens- Luikse gebied voor.

Daarnaast groeit er het Engels gras (*Armeria maritima*). De systematische indeling van deze planten is nogal omstreden, de ene keer worden ze *Armeria maritima ssp. elongata*, dan weer als *Armeria maritima ssp. halleri* genoemd. Waarschijnlijk is het goed om van een aparte soort te spreken.

Ook een bijzondere soort is het Akense schapengras (*Festuca aquisgranensis*) en de Blaassilene (*Silene vulgaris ssp. vulgaris*). Een laatste opvallende soort is Zinkveldmuur (*Minuartia verna*).

Waarom groeien deze planten op zinkhoudende grond? De zinkflora bestaat uit een aantal plantensoorten die een zekere resistentie tegen

zware metalen hebben. Deze stoffen zijn voor andere plantensoorten namelijk giftig en leiden tot een geringe groei waardoor allerlei dwergvormen ontstaan. De zinkplanten zijn echter resistent tegen het gif en kunnen overleven op plekken waar andere planten onmiddellijk het veld ruimen. Ze hebben het zink echter absoluut niet nodig, zoals je uit de naam zou kunnen afleiden. Wanneer het zink echter niet meer met het slib wordt meegenomen en wordt afgezet, zullen de zinkplanten door toenemende concurrentie langzaam aan verdwijnen.

Het viooltje heeft nergens anders ter wereld noodzaak aan die aanpassing gevonden. Een dergelijke soort wordt endemisch genoemd in het desbetreffende verspreidingsgebied.

Andere planten die van een zinkhoudende bodem houden zijn de *gele dovenetel*, de *zinkboerenkers*, de *zinkblaassilene* en het *zinklepelblad*.

4.

Hij wilde 'op het Waals' gaan wonen en had al een huisje op het oog in de buurt van Henri Chapelle. Er stond 'A Vendre' had hij gezien op het huisje dat hij jaren geleden had gezien en waar hij graag zou willen wonen. Ver weg van alle rumoer van Zuid-Limburg. Lekker in het Land van Herve.

Maar eerst moest hij wachten op zijn vriendin Christel die culturele antropologie studeerde aan de Katholieke Universiteit van Leuven. Ze woonde in een studentenhuus aan de Krakenstraat ergens in het centrum.

Leuven ligt op slechts 20 km afstand van Brussel en 50 km van de stad Antwerpen. Andere dichtbijgelegen, kleinere steden zijn Mechelen, Tienen en Aarschot. Leuven is daarnaast een van de meest heuvelachtige steden van Vlaanderen. Het toponiem Leuven wordt voor het eerst teruggevonden in de Annales Vedastini bij het jaar 884 als *Luuanium* (Luvanium). Ook Regino van Prüm vermeldt in zijn wereldkroniek in loco qui dicitur Lovon wanneer hij de gebeurtenissen uit 884 en 886 bespreekt. Vanaf de zestiende eeuw kwam de huidige schrijfwijze in gebruik.

Er bestaan meerdere theorieën over de oorsprong van de naam: één beweert dat de naam opklimt tot de prehistorische taal die in de regio gesproken werd vóór de germanisering (2e eeuw v.Chr.). In aansluiting bij Caesar mag men deze taal 'Belgisch' noemen. In het 'Belgisch' werden nederzettingnamen doorgaans met behulp van het suffix -iom, afgeleid van persoonsnamen. Leuven is daarvan een mooi voorbeeld. De naam klimt op tot *Lubaniom*, hetgeen afgeleid is van de

persoonsnaam Lubanios die betekent 'de geliefde'. Deze is op zijn beurt afgeleid van de indoeuropese wortel *leubh-*, 'liefhebben'.

Tussen 58 en 51 v. Chr. werd heel Gallië door Julius Caesar onderworpen. Een eerste gevolg van de Romeinse verovering was dat de volksstam van de Eburonen volledig uitgeroeid werd. Hun plaats werd overgenomen door de Tungri. De Dijle werd als grens voor bestuurlijke indeling genomen., ten westen had men de Civitas Nerviorum en ten oosten de Civitas Tungrorum. Deze indeling zou een paar eeuwen later overgenomen worden door de kerk, zodat het Leuvense gewest tot in de 16^e eeuw tot twee bisdommen, Kamerijk en Luik, behoorde.

5.

Daar kwam ze aan in haar rode Triumph Spitfire. Ze was voor hem het einde en deelde zijn passie om op het Waals te gaan wonen. Maar voorlopig kwam dat er niet van. Ze was begonnen met een promotieonderzoek in Frans Polynesië. Beter gezegd op het eiland Tahiti. Ze kwam vaarwel zeggen voordat ze daarheen vertrok.

De culturele antropologie is een relatief jonge tak van wetenschap, die zich niettemin al sterk ontwikkeld heeft. Waar men in de 19e eeuw door het kolonialisme geïnspireerd werd om verschillende bevolkingsgroepen onder te brengen in verschillende culturen, is de hedendaagse culturele antropologie de wetenschap die bij uitstek de onderlinge samenhang van verschillende culturen bestudeert.

Cultuur is ingewikkelder gebleken dan aanvankelijk werd gedacht. Niet alleen zijn culturen flexibel en veranderlijk, er zijn ook geen duidelijke scheidslijnen tussen verschillende culturen aan te wijzen. Antropologen die zich veel met het cultuurbegrip en de invloed van cultuur hebben beziggehouden zijn Arjun Appadurai en Pierre Bourdieu.

In de culturele antropologie werden in de 20e eeuw culturen geordend van 'minst' naar 'meest' beschaafd. Dit kwam naar voren in begrippen als beschavingspeil en trap van beschaving. Hierbij was de hoogste trede gereserveerd voor de Europese en Noord-Amerikaanse beschaving, de laagste trede voor geïsoleerd levende stammen (aangeduid als inboorlingen, wilden of primitieven). Het begrip beschaving was in de

belevingswereld van die tijd op zich al inherent aan een 'hogere' cultuur.

Deze ethnocentrische visie stemde overeen met de opdracht vanuit de koloniserende, Westerse mogendheden om (Europese) 'beschaving' te brengen naar de lagere, mindere culturen. De 'superioriteit' van de 'Europese beschaving' werd beschouwd als een geldige legitimatie voor Europese suprematie. De verschillende trappen van beschaving werden in deze negentiende-eeuwse, evolutionistische cultuuropvatting - naar analogie van Darwins evolutietheorie - beschouwd als stadia in een lineair evolutieproces.

Precies zoals de aarde via selectieprocessen ('Survival of the Fittest', waarbij 'fittest' niet 'fitste' betekent, maar 'meest geschikte') haar huidige diversiteit aan levensvormen heeft ontwikkeld, zo zou de mens - in een proces van wellicht enkele miljoenen jaren - stapsgewijs steeds 'hogere' vormen van cultuur hebben bereikt. Alle samenlevingen zouden min of meer dezelfde ontwikkelingsfasen in eenzelfde, lineaire tijdslijn doorlopen, waarbij sommige nog aan het begin zouden staan, terwijl andere al hoogontwikkeld waren. Een tijdlang werd binnen de fysische antropologie geloofd, dat de schedelvorm en -inhoud een maatstaf zou kunnen zijn voor ras, land van herkomst, intelligentie en een indeling op

de schaal van 'ontwikkeling'. Het opmeten van schedels (craniometrie) was dan ook lange tijd intensief beoefend door fysisch antropologen, totdat onomstotelijk vaststond dat het veronderstelde verband totaal afwezig was. Een revolutionaire ontdekking binnen de culturele antropologie is geweest, dat culturen doorgaans niet in splendid isolation bestaan, maar vrijwel altijd in contact staan met andere culturen, waar ideeën en goederen mee worden uitgewisseld. De ontdekking was 'revolutionair' omdat voorheen culturen nog steeds werden bestudeerd als 'human zoos without history': in plaats van leeuwen in een kooi waren het mensen en culturen in 'perfect geïsoleerde gebieden'. Interferentie door een 'antropoloog te velde' was eigenlijk uit den boze, want het zou de objectiviteit van de wetenschap tenietdoen. Cultureel-antropologische wetenschap wilde zo het als ideaal beschouwde model van de natuurwetenschappen toepassen op mensen: in een laboratoriumopstelling diende een herhaalbaar, meetbaar experiment te worden uitgevoerd met een grootst mogelijke objectiviteit. Daar de mens echter niet leeft in een laboratorium, en zich vrijwel nooit exact hetzelfde gedraagt in soortgelijke omstandigheden, moest er gezocht worden naar passender theoretische kaders, zonder het streven naar objectiviteit geheel tekort

te doen. De erkenning dat volledige objectiviteit binnen de sociale wetenschappen een illusie is, en er beter gesproken kan worden van intersubjectiviteit, is een grote stap in de goede richting geweest.

Tegenwoordig is de culturele antropologie veel meer dan de bestudering van 'andersheid'. Ook de eigen cultuur kan bestudeerd worden en 'exotische' culturen zijn in de eigen omgeving aanwezig en hebben zich daarmee in meerdere of minder mate vermengd. De hedendaagse culturele antropologie bestudeert veelal de interactie tussen deze culturen, alsook de taal-, cultuur-, sociale en economische problemen die daarbij kunnen ontstaan. Culturele antropologie beslist zelf niet hoe het moet, maar kan wel nuttige, waardevolle inzichten verschaffen in hoe men binnen een bepaalde cultuur omgaat met een specifiek probleem, waar dat raakvlakken heeft met de omringende culturen, en hoe daartussen gecommuniceerd zou kunnen worden: cultuurbegrip, -verduidelijking, -vertaling, en bemiddeling.

6.

We schrijven het jaar 1988. Een groep fysisch geografische studenten is veldwerk aan het doen in Zuid-Limburg. Hun uitvalsbasis is het Pesakerhökke in Pesaken bij Gulpen. Met een oude beige Simca 1100 scheuren Johan en Timo door het Limburgse land. Ze zijn met z'n vieren en zijn fysisch geografen in spe. Als eerste had je de natuurlijke leider, Marnix. Groot, sterk, lomp en vol van zelfvertrouwen. Zijn maatje was Florian, gesleten, fijnbesnaard en sluik haar. Dan had je het koppel Johan en Timo. Johan kwam uit Utrecht zelf en had een brilletje op en een versleten ribfluwelen broek aan. Timo was een Limburgse jongen uit Limburg zelf die uit Spaubeek kwam en die Limburgs sprak. Iets wat wel van pas kwam als ze weer een of ander erf op moesten om toestemming te vragen voor het bemonsteren van bronnen af het karteren van een geomorfologische kaart. Ze studeerden allen fysische geografie aan de toen nog Rijksuniversiteit Utrecht. Fysische geografie bestudeert voornamelijk het natuurlijk milieu terwijl de sociale geografie vooral het bewoonde deel van het aardoppervlak bestudeert. Fysische geografie is een interdisciplinaire studie op het grensvlak van de hydrologie, bodemkunde, geomorfologie, kustmorfologie, sedimentologie,

geologie, paleogeografie, ecologie, biologie en klimatologie. Terwijl de klassieke geomorfologie de vormen in het landschap beschrijft en hun ontstaansgeschiedenis documenteert, bestudeert de fysische geografie de processen in het landschap en ontwikkelt numerieke computer modellen om die processen te simuleren en voorspellingen te kunnen doen over het effect van menselijk ingrijpen in het landschap of de gevolgen van klimaatverandering op het landschap en ons leefmilieu. De fysische geografie maakt veelvuldig gebruik van methoden en technieken zoals geostatistiek, geografische informatiesystemen (GIS) en aardobservatie (remote sensing) en verricht experimenteel werk in het laboratorium of in het veld. Het Heuvelland wordt door Johan zo treffend omschreven als: De avond valt over het Mergelland. Het Heuvelland wacht en verademt de bezoeker. Overal oud vakwerk en pittoreske gevoelens. Het is alsof we hier al eens eerder zijn geweest. We blijven zoeken naar telkens meer Heuvelland. Alsof we er vanzelf al zijn. Het Heuvelland met al z'n glooiingen. Altijd weer dat op en af, bronbeekjes in kwelbossen. We zoeken naar dat wat verloren ging. De herinneringen aan wat niet meer is. Een landschap

dat verloren ging. Beetje bij beetje gedurende de tijd.

Hier is nog de idylle, hier is er nog aandacht voor een bekoorlijk landschap. Vol van eigenlijk alleen maar zichzelf zonder te weten dat het zeldzaam aan het worden is. Het is een landschap met reliëf, altijd klimmen en dalen, die oneindige bergen omzoomt door bossen. Waar we altijd verdwalen. Niet meer weten waar we zijn. Ergens verloren in onszelf.

Het Heuvelland, we zijn erin teruggekeerd tot wie we waren. Alles wat we hebben meegenomen vanuit vroeger tot aan hier. Daar waar eerst niets was. Dit landschap blijft in zichzelf verzonken, in allerlei tinten groen. Overal is er verte, de hartstocht om zichzelf te kunnen zijn. Het landschap toont ons vergezicht op vergezicht in alle tinten van groen. Het geheel krijgt meer en meer een Mondriaans geblokt voorkomen. Witte vakken met gecarbolineumd krom getrokken zwarte balken. Er was vakwerk in symbiose tussen helling en dal. Zuid-Limburg op z'n best. Kronkelige wegen als slierten door het landschap. Holle wegen noemen ze dat. De bossen raken de einder, daar waar weer een ander landschap wacht totdat ook wij komen en bezien dat hier alles anders is. Dat vroeger hier nog is. In een kleinschalig bocagelandschap waarin we onszelf

zien. Altijd weer dat zoeken hoe het moet zijn geweest hoe vroeger te herkennen: als heuvelland, als idylle.

We hervinden het landschap waar we kunnen terugkeren, met al z'n glooiingen, bergen. Alsof alles er al vanzelf is we in een vleug van herkenning onszelf kunnen aanraken. Het vakwerkhuis krakend in z'n voegen Mondriaans gebalkt met alleen maar witte en zwarte vlakken. Het is van een andere tijd toen het Heuvelland zichzelf herkende in de mensen die er woonden. In alles wat nu niet meer is.

Voorzichtig stappen we de koelte in. Boven ons sluit zich het bladerdek. Het is een spel van donkerte en schaduw. De weg trekt zich op naar het plateau

het is anders hier, wezensvreemd enkele wandelaars verstoren de idylle.

We weten dat we hier ooit waren, maar herkennen de weg niet meer en hoe

je hier weer weg komt tot aan thuis. Loom leunt het zomerlover tegen de bosrand. Meidoorns dwingen ons de weg te volgen. Een route die overgaat in een holle weg. Kil beneemt de koude dalwind ons de adem. Overal om ons heen opgaand zomerlover. Een uitgesleten gully kronkelt waar nu de weg zou moeten zijn. We

vorderen, geflankeerd door nagelkruid en
koekoeksbloem. Zonlicht valt gefilterd op de
bosbodem. We gaan door een tunnel van groen
met alleen aan het einde weer licht. Daar waar
alles eindigt en de magie ophoudt.

7.

Ik was op het toppunt van mijn kunnen. Het
hoogtepunt van m'n leven, alleen wist ik dat toen
nog niet. Ik had mijn studie, mijn veldwerken en
mijn kamer binnen de singel van Utrecht in de
binnenstad. Ik had de wereld aan m'n voeten en
ging diezelfde avond naar de repetitie van mijn
nieuwe koor: Encore.

Doodstil valt het licht door de gebrandschilderde
ramen van het huis aan de Nieuwe Gracht naar
binnen. Er klinkt een stemvork, de tonen worden
gegeven en een volle vierklank ontstaat.

Enkele weken eerder kwam Marnix aan bij het
conservatorium. Hij was hier nog nooit geweest,
maar wist als vanzelf de weg. Hij zou auditie doen
voor een vocaal ensemble geheten Encore; een
'triple kwartet', bestaande uit drie sopranen, drie
alten, drie tenoren en drie bassen. Een soort
heksencoven van dertien mensen, de twaalf
zangers en de dirigent. Alleen niet met het doel om